

LA VOCACIÓ COSTUMISTA DE BERNAT CAPÓ.
L'EMPREMTA DE GABRIEL MIRÓ

Antoni Prats

EL 1979 BERNAT CAPÓ (BENISSA, 1928), QUE DES DE BEN jove havia treballat com a periodista, inicia ja en la cinquantena la publicació de la seua obra pròpiament literària amb *Estampes pobletanes (Estampas costumbristas de la Marina Alta alicantina*, segons la versió castellana del mateix any). Un conjunt de circumstàncies biogràfiques possibilitarien aquesta dedicació. El 1971 abandona el treball que l'havia retingut des que hagué d'abandonar els estudis universitaris per guanyar-se la vida en la llavors famosa empresa d'autobusos *La Unión*. No té res d'estrany que quan, uns anys més tard, un periodista li preguntés: "Si tornara a nàixer, ¿què no repetiria?", ell respongués: "Perdre vint anys de treball a La Unión" (TUR 1997: 3). A Benissa treballarà no obstant en tasques aproximadament burocràtiques; però, ja reincorporat al seu poble i, des de 1975, instal·lat a la confortable casa del Pla dels Molins, es lliura a la creació literària sense abandonar del tot les col·laboracions en la premsa. Doncs bé, al capdavant d'aquell primer llibre expressava així el seu propòsit:

Aquestes estampes, que constitueixen el contingut del llibre, no volen ser altra cosa que un intent de recuperar tota una sèrie de costums que desapareixen de les ocupacions comarcals, i d'altres que intueixen la seua seguida pel mateix camí de la desaparició i l'oblit. Abans que això esdevinga —i esdevindrà irremeiablement— he volgut fer aquesta obra com una mena de pel·lícula de records, és clar que per a ser llegida, en la qual no hi ha rostres ni veus, i on l'espectador, en aquest cas lector, ha de crear en la seua ment les imatges que li permetran de mantenir viu el record d'un món que ha quedat reduït a quatre residus i que hem de contemplar necessàriament a la llum groguenca del

ponent, pròpia d'aquelles coses amb una desaparició consumada o d'aquelles altres que se'n fugen irremissiblement. (CAPÓ 1978: 13)

Aquest propòsit (“recuperar una sèrie de costums”) i aquesta metodologia (sense “rostres ni veus”, és a dir, sense protagonismes), que presidiran l'escriptura de la major part dels seus llibres, ens permet de situar Bernat Capó entre els escriptors costumistes i, de retop, entre els cultivadors de la història de la vida quotidiana.

El context social: la crisi de la cultura rural

Cal recordar que la literatura de costums és un gènere literari que comença a prendre entitat amb el Romanticisme. Són tòpics ben coneguts del Romanticisme l'afirmació de la individualitat i de tot tipus de particularisme davant els valors més generals i impersonals, imperants en l'etapa anterior. Com és ben sabut, això afavorirà el renaixement de les cultures nacionals oblidades, si no oprimides, per la tendència precedent a l'uniformisme. I, és clar, tot plegat renovarà l'interès per les tradicions i els costums.

S'imponeix la qüestió de per què encara durant el darrer quart del segle xx, gairebé dos-cents anys més tard, un escriptor nostre continua cultivant el gènere. Pot aduir-se que perquè sorgesca amb insistència la necessitat de fixar, en un escrit o sobre un llenç —recordem que durant el segle xix també hi hagué pintors costumistes— una realitat col·lectiva, ha de ser sentida en trànsit de desaparèixer, irrecuperable. Si no s'enyora, per què hem d'ocupar-nos-en? De fet, l'interès per preservar el passat col·lectiu immediat s'ha produït per excel·lència arreu on s'ha esdevingut un procés d'industrialització, per tal com aquesta suposava indefugiblement l'abandó de la vida rural i les formes tradicionals d'existència. No sense motiu, els historiadors s'han referit a aquest fenomen amb el terme de Revolució Industrial i han comparat els canvis socials que aquesta comportava amb els que produí en la prehistòria el pas d'una vida de pobles nòmades, que vivien de la caça i de la depredació, a sedentaris, o siga, d'economia agrícola-ramadera. Fet i fet, amb la industrialització, allà on es produeix, els costums —i sovint els valors— que aglutinaven culturalment uns grups socials, es perden.

Cal que al País Valencià la industrialització és molt recent. A principis dels seixanta del segle passat, quan Joan Fuster escrivia *Nosaltres el valencians*, encara podia dir: “El camp ho és tot, al País Valencià. La nostra és una economia fonamentalment agrària, i això determina en una bona mesura

el caràcter i el comportament genèric de la societat” (FUSTER 1962:187). Les generacions encara vives però formades en aquell context, com la de Bernat Capó, han pogut contemplar com s’ensorrava aquell món rural i s’han sentit afectades pels canvis sovint despersonalitzadors del nou ordre econòmic. Heus aquí una explicació de per què encara als nostres dies poden donar-se escriptors lliurats a preservar la memòria del passat tradicional. Amb tot i això, en terres valencianes, hi ha l’antecedent conspicu de J. Martí Gadea (1837-1920), però potser es tracta més aviat d’un lexicògraf, o de Salvador Guinot (1866-1944), autor d’unes *Escenes castellonenques*. Quant a la Marina Baixa, tenim els personatges de Francesc Martínez i Martínez, amb una extensa obra publicada entre 1912 i 1947, i d’Adolf Salvà i Ballester, que escriu els seus papers nostàlgics entre 1932 i 1939. Tots dos representen, si fa no fa, les darreres recialles del caciquisme. Al seu torn, l’obra de Bernat Capó (1928) a la Marina Alta —com bona part de la d’Eduard Soler Estruch (1912), a la Ribera Alta— fan la crònica d’una societat agrícola peril·litant.

A la Marina Alta hem tingut també una escriptora amb voluntat de cronista en alguns moments de la seua obra. Ella serà qui deixarà constància de la Dénia de l’esplendor i la decadència de la pansa. Em referesc a Maria Ibars (1892-1965), la qual, al capdavant de la seua novel·la més característica del que anem dient, *L’últim serv*, formula el seu propòsit en termes molt semblants als que hem vist que Bernat Capó fa servir al començament d’*Estampes pobletanes*: “Son més de mig segle de coses potser mal vistes —ens hi diu-, mal oïdes, mal contades, mal compreses [...] Com siga, ací queden portant-nos aires del passat i enlairant una polseta cordial per als no jóvens ja i flaires de l’ahir desconegut per als que encara ho són.” (IBARS 1965: 7). Simbòlicament, la novel·la termina amb l’incendi d’un magatzem de la pansa, escenari central de la narració.

Però aquesta escriptora, que s’inicià de poetessa, escrivia novel·les. Bernat Capó no n’ha escrit cap, de novel·la. És cert que ha publicat breus narracions com *La criminala* (1986), o les arplegades en el volum *Cronicó del sisé* (1987), històries contades amb eficàcia; tanmateix, predomina en ell la voluntat manifesta de cronista empedreït. Una crònica l’objectivitat de la qual celebren prologuistes com M. Sanchis Guarner, qui al pròleg d’*Espigolant pel rostoll morisc* assenyala el caràcter de “literatura testimonial”, sobretot pel que fa a “la gent, que observa i descriu amorosament però sense cap idealització partidista” (SANCHIS 1999: 20). O com Enrique A. Llobregat, qui, a propòsit del llibre *Benissa, crónica de un pueblo* (1983), diu que el nostre escriptor hi parla de “lo que hay, lo que se sabe, que puede ser más o menos brillante, más o menos atractivo, pero

que es sobre todo la verdad tal y como hoy somos capaces de extraerla de los documentos” (LLOBREGAT 1983:10).

Sols darrerament, ha relaxat de vegades Capó aquesta visió a l'aguait pròpia del periodista reporter que exercí durant tant de temps, i ha donat mostres d'adelitar-se amb criatures més pròximes a la natura que els humans en unes proses més aviat breus: *El rossinyol del Pou d'Avall* (1983), *El cant de l'alosa* (1986), *El teuladí utòpic* (1990), *On ets, Gigi?* (1992) —aquesta, prou més extensa, a propòsit d'un gosset peter—, *Anna i la sirena* (1998) i *El rei i el llibertador* (2000). Però la seua labor de memorialista de costums populars ha tingut una magnífica continuació en els dos volums del *Costumari valencià (Coses de poble)*, de 1992 i 1994 respectivament.

En definitiva, en un país com el nostre, amb una identitat vacil·lant i assetjada de continuu, la literatura de costums —així com els estudis d'etnografia—, pel que suposa de retrobament de les pròpies arrels culturals, han tingut des d'antic, i tindran presumiblement, sobrada raó de ser.

L'empremta de Gabriel Miró

Fins ara hem repassat succintament els motius socials i d'època que poden explicar la literatura de Bernat Capó. Amb el mateix propòsit hem ponderat també les circumstàncies més personals, com ara la dedicació al periodisme i la vinculació a un territori; però en cap moment hem al·ludit a possibles deutes amb altres literats que han pogut determinar els inicis de la seua trajectòria creativa, com sol passar en qualsevol escriptor. Fer atenció a la influència de Gabriel Miró, que —si no m'equivoque— només de passada ha estat assenyalada per algun crític, potser ens ajudarà a aprofundir en els procediments i la cosmovisió del nostre autor.

Pot adduir-se que els valencians hem estat mancats d'una narrativa realista, costumista, pairalista, o com es vulga dir, en la pròpia llengua; les aportacions amb què comptem són tardanes, escasses, poc o mal difoses, en el seu moment si més no, i d'abast geogràfic limitat. Maria Ibars (1892), pel que fa a Dènia, i Eduard Soler Estruch (1912), pel que fa a Carcaixent, serien dos exponents del que vull dir. D'altra banda, si exceptuem el cas especialment tocatardà d'Enric Valor (1911), per a un futur escriptor eren autors d'una qualitat literària poc engrescadora. I no per manca de talent, cal suposar, sinó pel desenvolupament desafortunat de la nostra literatura, paral·lel, és clar, al de la nostra història com a valencians. Quan corresponia històricament que aquest tipus de narrativa s'escrigués, quan al Principat

hi hagué un Narcís Oller que, en la llengua del país —tot i que els seus inicis foren en castellà—, partint del costumisme, ens transmetia la vida de la societat catalana del seu moment, al País Valencià, malauradament, no ocorregué així. Hi havia, és cert, Vicent Blasco Ibáñez, però ja se sap com li va anar: malgrat haver començat escrivint contes en valencià, pots ser per manca del recolzament social necessari, se'n passà al castellà.

En definitiva, per veure literaturitzada la nostra societat preindustrial, hem hagut de recórrer, fins fa només unes dècades, a dos escriptor en castellà: V. Blasco Ibáñez i, salvades les distàncies estilístiques i d'enfocament, Gabriel Miró. Evidentment, Blasco és un magnífic novel·lador de la vida de la ciutat de València del tombant del XIX i de les comarques de l'Horta i la Ribera. Pel que fa a Miró, en el seu moment se'l considerà també autor un tant costumista. Pedro Salinas, tanmateix, comentava: “*Sobre Miró revuelan insistentemente, zumbadores, monótonos y oscuros, los dos vocablos: regionalismo y paisaje. En algún intento de historia de la literatura contemporánea, Miró aparece como escritor regional. En muchos casos se habla de él como paisajista. Pero yo encuentro insuficientes, cortos, los dos calificativos. Hay que rechazar, ante todo, la sentencia de regionalista o costumbrista regional aplicada a Miró.*” (C. MIRÓ 1953: XX) Amb tot i això, en una carta a Juan Chabàs, el mateix Miró li deia: “*Por nada del mundo, ni por eso que los intelectuales llaman gloria, dejaría mi ruralismo*” (C. MIRÓ 1953: XXIV). Pots ser l'etiqueta de novel·la lírica, proposada per M. Baquero Goyanes (BAQUERO 1970), fóra la més apropiada —si no la més entenedora— per a les narracions de Gabriel Miró, atesa la densitat expressiva habitual en ell. De totes maneres, com veurem més avant, és útil l'entroncament de l'obra mironiana en la narrativa de la memòria, tan abundant en la literatura contemporània a partir de Marcel Proust.

Gabriel Miró recorregué les terres de la Marina amb els ulls ben oberts i ens deixà dos llibres que testimonien a bastament la seua dedicació: *Del vivir* i *Años y leguas*. Bernat Capó, que estima tant els pobles de la Marina com ha demostrat al llarg de la seua obra literària, havia de llegir aquests llibres intensament. Si més no, ho comprovem en les seues proses de *Diez personajes mironianos* (1983), a manera de glosses d'alguns de *Del vivir*, aquesta “espècie de roman-reportage”, com algun crític ha dit (BARBERÀ 2004: 17) i que a Bernat Capó, per la seua condició de periodista, havia d'interessar-li especialment.

Tot comença amb les sensacions

S'ha dit i repetit que Miró basteix la seua narrativa amb sensacions, la memòria i els mots (KING 1984: 123; BARBERÀ 2004: 20). Això és visible ja des del primer llibre que enceta l'edició de les obres completes, és a dir, tot just amb *Del vivir* (1904). L'abundant adjectivació hi sorprèn des de la primera pàgina:

Cruzaba pueblos, y en todos sorprendía igual sosiego. A las puertas de las casas, mujeres tejían medias; trenzaban pleita de palma o sogas de esparto; peinaban a rapazas greñudas, sentaditas en la tierra, casi escondidas en las pobres faldas.

Cegaban, dando sol, las puertas forradas de lata de las iglesias. En el dintel verdinegro, desportillado y bajo, angosta hornacina, está el Patrono plasmado inicuamente en cantería. Por sus pliegues y hendiduras salen hierbecillas gayas que florecen; después amarillean, se agostan; y secas, firmes como cardenchas, viven con el santo longura de días. (MIRÓ 1953: 3)

Les referències sensorials i el gust pels mots rebuscats recorda òbviament la prosa modernista més característica, que és el seu model inicial. Però, amb el pas dels anys, reflexionarà i cercarà una base teòrica a la seua personal estètica. Quan a partir del 1914 —i fins al 1920— Miró s'instal·la a Barcelona, l'influiran les teories sobre l'origen del coneixement del filòsof Ramon Turró. Ell el reafirmarà en la seua tendència a explicar les coses a partir de les sensacions.

Aquest filòsof partia del seus estudis sobre microbiologia, immunitat i higiene que havia desenvolupat al Laboratori Municipal de Barcelona. El propi Miró traduí al castellà un llibre de Turró, *Filosofia crítica*, on aquest rebutjava l'afirmació a priori de la realitat, que, segons ell interpreta, sostenia el filòsof Kant. Així que res no podem conèixer sense la recerca impersonal de l'observació. Si bé no és suficient la mera aproximació empírica, no podem tenir la noció de l'espai sense el coneixement d'un lloc concret, que és com, segons diu, progressa el sentit de la vista en qualsevol nadó, o siga, a través de les sensacions però també del moviment. Aquest coneixement es perfeccionarà amb l'experiència, és a dir, amb la repetició. D'altra banda, és per la repetició que podem recordar sensacions. Un exemple que aporta aquest filòsof per remarcar l'empremta de les experiències passades és la sensació duradora de la part amputada quan algú ha sofert una amputació. Aquesta sensació persistirà mentre la pell del monyó no s'habitue al nou lloc i, en definitiva, al nou espai.

Bernat Capó s'imbuirà d'aquest gust per les referències sensorials, malgrat estar avesat a la prosa apresada pròpia de les urgències de l'ofici

de periodista. Per exemple, ho plasma de ben jove en un breu article seu, “Un descubrimiento”, publicat en la revista menorquina *Tramontana* (abril, 1955),¹ i ja en la maduresa, en els seus llibres, confegits en la calma de la vida de Benissa, transmetrà sovint les vivències de la seua gent a partir de sensacions. Vegem, com a botó de mostra, aquestes línies del seu primer llibre, *Estampes pobletanes* (1979):²

Cuando los tibios rayos solares no han podido aún absorber el rocío de las plantas, ya está él, encorvado, en mangas de camisa, golpeando rítmicamente la tierra. Se oye el rumoroso piar de los pajarillos madrugadores que cambian, constantemente, de árbol, buscando el primer alimento del día. El sol asciende con lentitud. Sus rayos son, cada vez, más cálidos. Llegarán a ser bochornosos. El labriego recurrirá, entonces, a su ancho sombrero de palma. El botijo –la botija– reposa y resuda a la sombra de un arbusto próximo o pende de la rama de un árbol cercano. Comienza a arder la tierra. El aire parece haber detenido su marcha, agobiado por el calor. Las cigarras comienzan su himno estriduloso. El labriego sigue hendiendo la tierra. Suda. Detiene, por unos momentos, el ritmo constante de sus golpes de azada. Limpia el sudor, que aflora en su frente, con la manga de la camisa. Y recurre al oasis de su vasija de barro. Estira los brazos y levanta la mirada. El agua cae limpia, riente, fresca y va perdiéndose y aplacando ardores en la oscura sima del cuerpo. (CAPÓ 1978b: 24)

Podem trobar-hi expressades sensacions de tota mena: tàctils (*tibios, cálidos, bochornosos, arder, agitado por el calor, suda, sudor, fresca, ardores*), cinèsics (*encorvado, reposa, lentitud, ritmo constante, estira los brazos*), visuals (*en mangas de camisa, limpia*), auditives (*golpeando rítmicamente, rumoroso piar, himno estriduloso*). I no manca tampoc com en Miró la tria del mot estrany. En aquest cas “*estriduloso*”, per “*estridente*”.

Tot i que la prosa d'*Espigolant pel rostoll morisc* (1980) és més pròpia d'un periodista que d'un esteta, resulta curiós que el viatger narrador del llibre s'autodefinisca com a “tastador de sensacions històriques” (CAPÓ 1999: 34). I per reblar el clau, mironianament, dirà: “A més, se sent com una música en tot, que deu ser la remor del vent, o del riu, o dels ocells. El que siga, tant se val. La sensació és el que compta” (CAPÓ 1999: 140). Així

¹ Es pot llegir reproduït en Bernat Capó, *Antología*, IECMA, Institut de Cultura Juan Gil-Albert i Ajuntament de Benissa, 1997, p. 48. Heus aquí una mostra: “Sentado frente a mí, va desgranando palabras de encendido elogio para su isla. [...] Habla de pueblos repletos de luz y olores marinos; de su polícroma campiña, pintando con la voz y el gesto; de colores múltiples, de claros y oscuros perfectos; de cuevas tenebrosas, tapizadas de finísima arena; de casa encaladas y limpias.”

²He triat la versió castellana del llibre perquè en el text valencià (revisat per Josep Iborra) han desaparegut alguns adjectius.

doncs, l'afinitat entre ambdós escriptors, si no —clar i ras— l'empremta de Miró en Bernat Capó, s'hi manifesta de nou en allò més profund i bàsic com és la via d'aproximació de tots dos a la realitat: la xarxa de sensacions.

Encara trobarem el gust modernista —i mironià— pel preciosisme uns anys més tard en el seu llibre en castellà *Benissa, crónica de un pueblo* (1983); però només en aquells moments en què la matèria concreta del relat li ho permet, per exemple, en referir la seua fabulació mítica del nom de Benissa:

BEN pretextó una ligera enfermedad y no acompañó a su padre en la expedición. Necesitaba estar a solas con ISA y aquella era la ocasión.

Cuando el sol hubo transpuesto la cumbre de los montes y las sombras descendían en rápida cabalgada por sus faldas, BEN salió de su lecho y fue en busca de ISA. La encontró sentada sobre una roca. Estaba angelicalmente hermosa; las sombras de la tarde daban a su rostro una palidez alabastrina. Bajo sus rubias pestañas brillaban sus ojos como dos encendidas esmeraldas, donde el reflejo del mar prendía tornasoles vibrantes. Cuando se acercó el joven, su cuerpo se agitó tembloroso. Un rumor que se confundía con el de las olas se escapó de sus labios. (CAPÓ 1983 b: 48)

I efectivament, una altra vegada observem l'abundant referència a sensacions. Fins i tot trobem-hi alguna sinestèsia: “*tornasoles vibrantes*”. I és clar, no podia faltar tampoc la paraula rara: en aquest cas “*alabastrina*”.

Del mateix any, 1983, és el llibret de proses *Diez personajes mironianos*, i, com cabia suposar per aquest títol, també en elles es poden trobar seguit els mateixos tòpics estilístics del seu admirat Gabriel Miró que ja hem vist en llibres anteriors.

Els mots i la memòria

Però encara no hem explicat, i ja és hora, la funció potenciadora del relat que la memòria i els mots operen en Miró i, de retop, també en Capó.

Cal dir que Gabriel Miró, en el procés teoritzador de la pròpia estètica, a part d'algun article dedicat a la importància de la paraula en Azorín —molt comentat pels crítics—, ens sorprèn en algun moment dels seus llibres amb afirmacions referides al record tan colpidores com aquesta d'*El humo dormido*: “*la abeja de una palabra recordada lo va abriendo. Y lo estremece todo*”. O com aquesta altra del Libro de Sigüenza: “*decir esas palabras facilita la posesión de un conjunto, de un horizonte de sentimientos*”. Els mots, doncs, actuen a manera d'esperons del record. També en Capó la llengua, a través dels mots, engega la imaginació de l'escriptor. En *Diez personajes mironianos*, ho veiem molt bé en la recreació del personatge

d'un seminarista. El nostre escriptor intueix que Miró volia referir-se al jove que més tard esdevindria el "capellà Catorzet", segons l'anomenava la gent de Pedreguer. Doncs bé, com a explicació d'aquest malnom teixeix la següent anècdota, no sabrem mai si real o inventada per ell:

Como tu bien sabes un quinzet es un real. Al parecer el abuelo de don José era algo tacaño, trabajador, muy trabajador i ahorrativo. No frecuentaba las tabernas, ni se juntaba con los demás hombres. Si alguien le echaba en cara su falta de comunicación y su afán de riqueza siempre respondía lo mismo: Pobre de mi, si tot plegat no arribe a un quinzet. Lo repetía una y otra vez, hasta tal punto que la gente, que se las pinta sola para inventar nombres, acabó llamándole catotzet, el que no llega a tener un quinzet, a saber un real. (CAPÓ 1983: 59-60)

Podríem adduir uns altres moments del mateix llibre per comentar el mateix procediment narratiu, però seria innecessari. De totes maneres, malgrat la pruija estetitzant que recorre les pàgines d'aquest llibret per contagi inevitable de les proses mironianes que el motiven, Capó no oblida el seu disseny d'autor costumista i ens descriu de passada el joc de la pilota i els funerals dels albat, així com s'ocupa indirectament d'aspectes de la història quotidiana de la Marina de començaments del segle xx, com la immigració, els roders, la lepra... Cal dir, però, que a partir d'aquest moment —fonamentalment en els dos volums del *Costumari* i en el llibre de viatges *Terra de cireres*—, en la mesura que abundava en la pràctica de l'escriptura en valencià i millorava en el domini idiomàtic, l'estil de Capó abandona progressivament tot tipus d'alambinament i pren el to distés de la tertúlia, ensems que guanya en expressivitat popular amb l'ús freqüent de frases codificades pel parlar popular, lamentablement no sempre aprofitades pel llenguatge escrit, i amb nombroses referències a refranys, que li donen peu a sucosos comentaris. Si les cireres inspiraren en Miró metàfores eròtiques d'allò més elaborades en *Las cerezas del cementerio*, Capó evita ara les imatges retòriques sumptuoses, ja tan poc originals en el temps de Miró, mitjançant l'anècdota:

La cirera té un sabor tan suau que se sol comparar amb la carícia que pot oferir la dona quan està estimadora i roncadissa com una gateta. [...] Caldria que tots aquells que tinguen la possibilitat vagen a les valls i passegen una llarga estona immersos en el bosc de cirerers, mirant la fruita abans de gaudir-la, respirant l'aire que venteja el fullam musicant l'ambient i obligant la fruita a dansar emparellant-se, oferint-se, provocant. És el moment de portar la drupa a la boca i, lentament i sense pressa, gaudir d'aquest instant deliciosament meravellós. La cerimònia té connotacions eròtiques, i aquells

que millor ho saben són, sens dubte, els xinesos, que quan volen fer l'amor diuen a la parella:

-Mengem cireres? (CAPÓ 2002: 124-125)

En definitiva, el llenguatge sensorial, la passió pels mots i l'evocació que aquests provoquen, els tres elements motors de la prosa mironiana, s'han transformat en explicacions descriptives cenyides però sucoses de llenguatge, un pont encara en Capó, aquest dels mots, per a evocar unes formes de vida ben sovint enyorades.

El pessimisme de Miró i la bonhomia de Capó

Aquest enyor de l'autor té en algun moment un punt de decadentisme. Per exemple, quan diu en *Espigolant pel rostoll morisc*:

A un li agradaria que no s'oblidaren els fets que configuren la història d'un país, d'una comarca o d'un poble, perquè el seu coneixement serveix per prendre plena consciència de la pròpia personalitat. Però tot queda en il·lusió, car l'apatia es generalitza i s'ensenyoreix dels esperits com l'herba es fa l'ama dels camps. (CAPÓ 1999: 84)

Cal valorar que això ho pensava a començaments dels anys 80. Va desencisar Bernat Capó la marxa política del país els anys de la Transició? Siga com siga, més avant diu en aquest mateix llibre:

Un prefereix el sabor de les coses velles, li agraden aquelles cases amb finestres a dalt de tot, sense bastiments, sense portes, obertes al aire fred de les muntanyes. Són les cambres on s'aireja l'embotit casolà sense mesclades enganyoses que augmenten el seu pes i rebaixen la seua qualitat. (CAPÓ 1999: 129-130)

Fet i fet, pot pensar-se que l'autor tracta de rescatar allò antic com a patrimoni històric i no com un model a seguir. De totes maneres, l'evasió del present que proporciona la recreació del passat i les seues llegendes, atrau el nostre escriptor. En *Terra de cireres* (2002), el seu darrer llibre per ara, llegim: "Hi ha descobriments que fan més mal que bé, ja que sens dubte, la gent estima tot allò que li arriba envoltat d'una aurèola d'esoterisme que proporciona atractiu, il·lusió, potser esperança, a la vida real, ja prou dura i esvaïdora." (CAPÓ 2002: 57)

autor se l'ha titllat de decadent. Algun crític ha dit que, en Miró, “les eines narratives de les sensacions i la memòria van gairebé sempre lligades a la voluntat estètica d'elevat a la categoria de bell” (BARBERÀ 2002: 20). Això mateix acabem d'observar en alguna dita de Capó. Tanmateix, Miró evolucionarà envers una mena de pessimisme còsmic. En la seua novel·la juvenil *Del viuir* es mostra compassiu amb els leprosos i fins i tot idealista davant la crueltat de la natura:

Sonaba la fuente. El agua era de luz. Abejitas la probaban y entrábanse por la verde felpa de la hierba nacida de la pila.

“Esos seres, modelos de sociables, también se acaban, se aniquilan en guerras estupendas...”

¡Falta amor; en todo falta amor!

Nosotros démonos nuestro alivio, aunque amor no invada y enterezca nuestra alma. No aguardemos a que ese patológico y universal amor nos lleve a hacer el bien. Acaso no lo sintamos nunca. (MIRÓ 1953: 57)

Però en tornar a Parcent més de vint anys després i escriure *Años y leguas*, desenganyat de la condició humana en tant que sotmesa a la finitud, abunda en sentiments d'admiració envers la natura per la seua constant renovació:

Aitana, tierna y abrupta; sus cielos, sus abismos, sus resaltos, sus laderías; todo eso, que le afirma el sentimiento de su independencia y de su libertad, le oprime con la ley de la muerte; todo eso, que le exalta y le recoge con una felicidad tan vieja y tan virgen, y que es como es por nuestro concepto, por nuestro recuerdo, por nuestra lírica, ha de seguir sin nuestra emoción, sin nuestros ojos, sin nosotros. (MIRÓ 1953: 1195)

En Capó sura, malgrat tot, l'optimisme i la bonhomia. Ho comprovem en l'idealisme moral dels seus contes d'ocells, escrits per cert ja de gran. Em referesc a “El rossinyol del pou d'avall” (1983), “El cant de l'alosa” (1986), “El teuladí utòpic” (1990) i “El reiet llibertador” (2000), que són en conjunt un cant a la llibertat i la justícia.

A tall de conclusió

En Bernat Capó, la producció literària s'esdevé després d'una llarga dedicació al periodisme. Això ha marcat sens dubte la seua tendència a fer la crònica del que ocorre al seu voltant pobletà motivat sobretot per

l'ensorrament de la vida rural, en concret, a les terres de la Marina. D'altra banda, el model de les proses de Gabriel Miró que recreen paisatges i vides de la mateixa comarca, ha influït inicialment en la seua manera d'aproximar-se als costums d'una societat en trànsit de desaparició, que Capó descriu volent deixar-ne constància. En definitiva, unes sensacions, uns noms i els records d'unes anècdotes basteixen la major part de les pàgines d'aquest autor.

Referències bibliogràfiques

- BAQUERO GOYANES, Mariano: Pròleg a Gabriel Miró, *Años y leguas*, Ed. Salvat, Madrid 1970.
- BARBERÀ, Frederic: "Años y leguas en el context de la influència catalana en Gabriel Miró", en Gabriel Miró: *Anys i llegües*, Ed. Denes, Paiporta 2004, p. 15-26.
- CAPÓ, Bernat: *Escenes pobletanes*, Impremta Fermar, València 1978.
- CAPÓ, Bernardo: *Estampas costumbristas de la Marina Alta alicantina*, Caja de Ahorros Provincial, 1978b.
- CAPÓ, Bernat: *Diez personajes mironianos*, Ed. Almodín, València 1983.
- CAPÓ, Bernardo: *Benissa. Crónica de un pueblo*, Instituto de Estudios Alicantinos, Alacant 1983b.
- CAPÓ, Bernat: *Espigolant pel rostoll morisc*, 2a edició, Ed. Bullent, Picanya 1999.
- CAPÓ, Bernat: *Terra de cireres*, Ed. Bullent, Picanya, 2002.
- FUSTER, Joan: *Nosaltres els valencians*, Ed. 62, Barcelona, 1962.
- IBARS, Maria: *L'últim serv*, Ed. Sicània, València, 1965.
- KING, Edmund L.: "Gabriel Miró y 'el mundo según es'", en Francisco Rico, *Historia y crítica de la Literatura Española*, Ed. Crítica, Barcelona, 1984, p. 122-126.
- LLOBREGAT, Enric A.: "Prólogo", en Bernat Capó, *Benissa. Crónica de un pueblo*, Ajuntament de Benissa, 1983, p. 9-11.
- MIRÓ, Clemencia: "Prefacio", en Gabriel Miró, *Obras Completas (Segunda Edición)*, Biblioteca Nueva, Madrid 1953, p. XIX-XXIV.
- MIRÓ, Gabriel: *Obras Completas (Segunda Edición)*, Biblioteca Nueva, Madrid 1953.
- SANCHIS GUARNER, Manuel: "Pròleg a la primera edició", Bernat Capó, *Espigolant pel rostoll morisc*, 2a Edició, Ed. Bullent, Picanya 1999, p. 18-21.
- TUR, Pere: "Capó en la intimitat", *El poble de la Marina*, maig de 1997, p. 3.